

ІНСТИТУТ У ЧАС СУВОРИХ ВИПРОБУВАНЬ ТА В ПІСЛЯВОЄННИЙ ПЕРІОД

Важким випробуванням для колективу Полтавського педагогічного інституту стали роки Великої Вітчизняної війни. З перших днів війни частина викладачів, студенти-юнаки й дівчат-медсестри запасу добровільно й за мобілізацією пішли захищати рідну землю. Уже 4 липня 1941 р. у наказі директора інституту П. М. Асєєва оголошено про мобілізацію до лав Червоної армії працівників інституту В. Н. Лисенка, М. А. Курилка, Є. І. Хоменка, А. М. Гуренка, П. К. Падалки, К. Ю. Новака, І. В. Примостка, В. З. Федія, М. В. Солов'я, В. М. Рогінського. Викладачі та студенти інституту включилися в роботу з організації допомоги фронту: вступили у винищувальні підрозділи, поповнили лави донорів, допомагали колгоспам зібрати врожай, зводили оборонні рубежі на території області й навколо Полтави.

Роботу педагогічного інституту було перенесено в приміщення партійної школи на вул. Куйбишева (на цьому місці тепер знаходиться приміщення гімназії № 6). У липні 1941 р. відбулися державні екзамени на мовно-літературному, фізико-математичному та природничому факультетах. 371 студент одержав диплом про закінчення педагогічного ВНЗ. Більшість випускників відразу ж пішли захищати Вітчизну.

На заочному відділі педінституту заняття під час літньої сесії проводилися у дві-три зміни, бо у зв'язку з військовим станом приміщення перейшли в розпорядження начальника гарнізону Полтави. Та заняття на

заочному відділі педінституту не припинялися. Усі кабінети, а також бібліотека працювали без вихідних днів з 8 до 22 години. Як і в мирні роки, у липні 1941 р. на заочному відділі проходили державні екзамени. 31 випускник одержав дипломи про закінчення педагогічного, 14 — учительського інститутів.

У серпні 1941 р. бої вже йшли на території області. Розпочалася підготовка педагогічного інституту до евакуації. Заняття у ВНЗ припинилися 5 вересня.

На початку вересня 1941 р. частина матеріальних цінностей була навантажена у вагони й вивезена до м. Тюмені. 17 вересня директор Полтавського педінституту П. М. Асєєв підписав свій останній наказ, згідно з яким доручив завгоспу В. Є. Кизиму та кільком технічним працівникам у разі окупації відповідати за збереження майна закладу, яке не встигли евакуювати на Схід.

А 1 грудня 1941 р. П. Асєєв здав під розписку Тюменському педінституту евакуювані 282 цінні прилади.

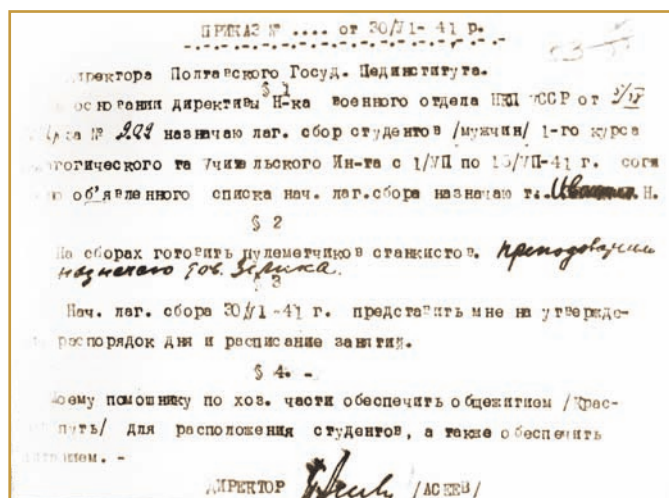
До Тюмені та інших міст радянських республік були евакуювані працівники інституту А. П. Бойко, П. І. Шибітченко, С. О. Данішев, І. І. Мазепа, Д. М. Мазуренко, Ю. Ф. Васевич, Л. І. Котлярова, І. Т. Чирко, А. П. Каришин, В. Я. Савельєв, З. П. Кушка, П. Є. Сосін, М. Ф. Гур'єв, В. П. Березовський, М. І. Малич, О. І. Чуругіна, М. Ф. Кривчанська й ін.

Згодом до лав Червоної армії було мобілізовано викладачів І. Т. Чирка, Д. М. Мазуренка, А. П. Каришина, М. П. Безверхнього, О. І. Чуругіну та ін.

18 вересня 1941 р. Полтава була окупована німецько-фашистськими військами. Щоб позбавити населення окупованої України освіти, 31 серпня 1942 р. рейхскомісар Е. Кох видав наказ про закриття всіх навчальних закладів, що охоплювали учнів віком понад 15 років.

Гітлерівські загарбники розмістили в навчальному корпусі № 1 свої штабні установи, а в гуртожитку — шпиталь для німецьких солдат та офіцерів. В одному з випусків нацистської кінохроніки «Wochenschau» є сюжет про перебування Адольфа Гітлера 1 червня 1942 р. у Полтаві, де він проводив розширену нараду командування групи армій «Південь». Оператор зафіксував момент, коли фюрер виходить із приміщення навчального корпусу № 1 і його вітає медперсонал німецького шпиталю.

Допоміжний орган окупаційної влади — Полтавська міська управа — зробила спробу зберегти педінститут і його майно.

Наказ ректора Полтавського педінституту П. М. Асєєва від 30 червня 1941 р. про табірний збір студентів для оволодіння спеціальністю кулеметника

У державному архіві Полтавської області збереглися відомості про отримання платні співробітниками педуніверситету. Директором закладу управа призначила доцента-географа Л. П. Ткаченка, науковими співробітниками В. С. Оголевця, Є. М. Кудрицького, Т. У. Малахова і М. В. Пилипенка. Яку саме роботу вони виконували — невідомо. Жодного набору студентів у педінститут не було. У січні 1942 р. у штаті закладу нараховувалося 26 осіб, з них у ботанічному саду працювало четверо особи, у гравіметричній обсерваторії — семеро. Більшість співпрацівників становив технічний обслуговувальний персонал (двірники, охоронці, прибиральниці).

Професор педінституту Г. Г. Ващенко теж залишився у Полтаві і в 1942–1943 рр. був редактором україномовної газети «Голос Полтавщини», що виходила під егідою окупантів. Улітку 1943 р. він виїхав до Львова, а звідти емігрував за кордон.

За два роки окупації гітлерівці спалили та зруйнували дев'ять інститутських приміщень вартістю 3 млн. 350 тис. крб, знищили навчального обладнання та майна на суму 2 млн. крб, пограбували господарського майна й матеріалів на суму 1 млн. крб. За роки окупації майже половина книжкового фонду бібліотеки була знищена. Усього німецько-фашистські загарбники завдали інститутіві збитків на суму 6,5 млн. крб.

У роки тимчасової німецько-фашистської окупації на Полтавщині розгорнулася народна антифашистська боротьба. З листопада 1941 до травня 1942 р. у Полтаві діяла підпільна комсомольсько-молодіжна група на чолі з Лялею Убийвовк. У складі цієї групи був і сту-

дент фізико-математичного факультету Полтавського педінституту Сергій Іллєвський. Він народився 1921 р. у Полтаві в сім'ї робітника. Навчався в Полтавській середній школі № 10, яку закінчив у 1939 р. із золотою медаллю. У школі вступив до комсомолу, а в інституті був обраний членом факультетського комсомольського бюро.

У будинку № 5 на Першотравневому проспекті, де жив Сергій Іллєвський, відбувалися наради комсомольської підпільної групи О. К. Убийвовк. У травні 1942 року підпільників заарештували й розстріляли. Сергій Іллєвський посмертно нагороджений медаллю «Партизану Великої Вітчизняної війни» I ступеня.

Викладач педінституту О. П. Біляєва була членом підпільної групи Я. М. Мисецької, яка діяла в Полтаві з травня 1942 р. Члени групи проводили антифашистську агітацію, писали й поширювали серед населення патріотичні листівки. Начальником штабу Житомирсько-Бердичівського партизанського з'єднання був випускник інституту К. П. Житник.

23 вересня 1943 р. війська Степового фронту після напружених, кровопролитних боїв визволили Полтаву від гітлерівців.

21 жовтня 1943 р. РНК України ухвалила постанову «Про поновлення роботи Полтавського та Сумського педагогічних інститутів». У рішенні йшла мова про таке: «1. Дозволити Народному Комісаріату освіти УРСР поновити роботу Полтавського та Сумського педінститутів. 2. Затвердити план прийому на перші курси: до Полтавського педагогічного інституту — 180 осіб, до Сумського педагогічного інституту — 120 осіб.

Оскільки приміщення педінституту було зруйноване і непридатне для роботи, Полтавський облвиконком та обком КП (б) У зобов'язали Полтавську міську раду звільнити до 7 листопада 1943 р. будинки на вул. Лас-сая, 9 (нині вул. Сковороди), у яких створювалися аудиторії й навчальні кабінети.

Було проведено реєстрацію студентів старших курсів (256 осіб). На перші курси було прийнято 244 студенти. План набору був значно перевиконаний.

Навчання в педінституті розпочалося 15 листопада 1943 р. Як пригадував декан філфаку доцент М. С. Воскресенський: «Я, як декан літературно-мовного факультету, мав провести в перший день занять загальнофакультетські збори. Зібралися в зовсім порожній кімнаті... Я і студенти стояли, бо не було на чім сісти.

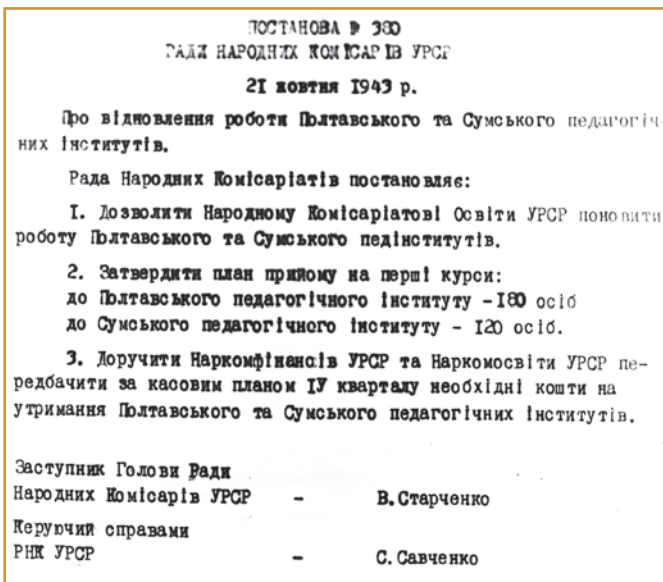
— Дорогі товариші, після двох років перерви ми знов сьогодні зібралися, щоб... — розпочав я своє вітальне слово. Але щось стиснуло горло. Щоб заспокоїтись, став дивитися у вікно. Через хвилину-дві набрав сил і подивився на слухачів: сльози, нестримні сльози залили обличчя студенток. Ці збори були найурочистішими зборами».

С. А. ІЛЛЕВСЬКИЙ
Студент фізико-математичного факультету ПДПІ. 1941 р.

О. П. БІЛЯЄВА
Викладач педінституту. Фото 1953 р.

Постанова РНК УРСР № 380 від 21 жовтня 1943 р. «Про поновлення роботи Полтавського та Сумського педінститутів»

ВИКЛАДАЧІ ТА СПІВРОБІТНИКИ ПДПІ –
УЧАСНИКИ ВЕЛИКОЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ВІЙНИ

В. П. Березовський

М. В. Доценко

П. М. Денисовець

О. Ф. Ганич

П. М. Горбенко

А. П. Каршин

М. А. Крестінін

Г. І. Кулик

М. А. Курилко

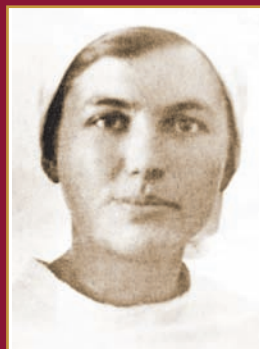
А. С. Кучерявський

Л. С. Ліхіна

Д. М. Мазуренко

Л. Л. Мазуренко

П. Я. Михайлик

О. К. Міщенко

П. Д. Мудраченко

В. Я. Пащенко

Ф. М. Собко

Ю. П. Тетянюк

М. Й. Чупрун

Наприкінці 1943 р. працювало вже три факультети: мовно-літературний (174 студенти), фізико-математичний (66 студентів), природничий (144 студенти). На мовно-літературному факультеті вчительського інституту навчалось 146 студентів. У 1943 р. в інституті навчалось понад 500 студентів, працювало 45 викладачів.

Інститут розташовувався у трьох невеличких будинках, мав 14 аудиторій, чотири лабораторії, вісім кабінетів, кімнату для бібліотеки. Заняття відбувалися у дві зміни.

Силами викладачів і студентів інституту приміщення були підготовлені для занять, зібрано рештки інститутського навчального приладдя та книжкового фонду бібліотеки. З Тюменського педінституту було реєвакуйовано обладнання кількох кабінетів.

Викладачам і студентам доводилося працювати у складних умовах. Не вистачало підручників та посібників, паперу, письмового приладдя, взимку заняття проводилися у верхньому одязі у зв'язку з відсутністю палива. Не повернулися до інституту викладачі М. Н. Безверхній, З. Ф. Штицький, які загинули як герої на фронтах Великої Вітчизняної війни.

Директором інституту після відновлення його роботи спочатку працював А. Г. Бойко, а із середини 1944 до 1949 р. — Ф. А. Редько, заступником із навчальної та наукової роботи при них був С. О. Данішев, заступником директора вчительського інституту — М. Ф. Гур'єв.

4 травня 1944 р. нарком освіти УРСР П. Г. Тичина підписав наказ про поновлення заочної педагогічної освіти та про заходи щодо її зміцнення. Згідно з наказом Полтавський педінститут у новому 1944/1945 навчальному році мав набрати на заочне відділення 650 студентів.

А між тим ще тривала війна. Викладачі, студенти й працівники інституту, активно долучилися до збирання коштів у фонд оборони країни. Протягом кінця 1943 — першої половини 1944 р. колектив інституту зібрав на формування танкової колони «Визволення Полтавщина» 94308 крб. Більшість студентів принесла місячну стипендію. Викладачі й студенти інституту також одностайно провели підписку третьої воєнної позики на 160 тис. крб.

Колектив інституту розгорнув активну шефську роботу у військових частинах і госпіталях. Викладачі та студенти провели п'ять недільників, мета яких — відбудова міста.

Попри складні умови, колектив інституту повністю виконав навчальний план 1943/1944 навчального року. У 1944 р. відбувся перший після відновлення роботи інституту випуск молодих учителів: мовно-літературного факультету педагогічного інституту — 18 осіб, природничого — семеро, мовно-літературного факультету вчительського інституту — 68. Майже всі

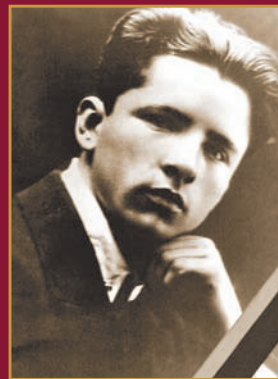
випускники одержали призначення у школи західних областей України.

Наступного навчального року контингент студентів зріс до 800 осіб. Загальна кількість студентів збільшилася на 300 осіб. Професорсько-викладацький склад також збільшився до 74 осіб. В інституті працювали доктори наук, професори С. Ю. Пучковський і М. А. Токочий; кандидати наук, доценти Г. Г. Чередниченко, М. С. Воскресенський, В. С. Пучковський, П. Є. Сосін та інші. Проте навчальна база залишалася вкрай слабкою. Лише у двох із 17 аудиторій та кабінетів можна було читати лекції. Інші аудиторії були занадто малі. На заняттях у другу зміну аудиторії освітлювали гасовими лампами та каганцями.

А.Г. БОЙКО
Директор Полтавського педінституту (1943–1944 рр.)

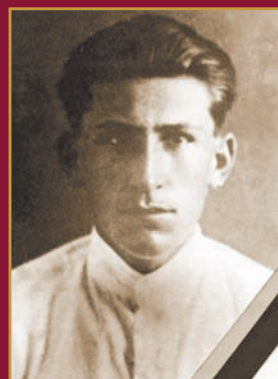
ВИКЛАДАЧІ І СТУДЕНТИ ПЕДИНСТИТУТУ, ЯКІ ЗАГИНУЛИ В БОРОТЬБІ З НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИМИ ЗАГАРБНИКАМИ

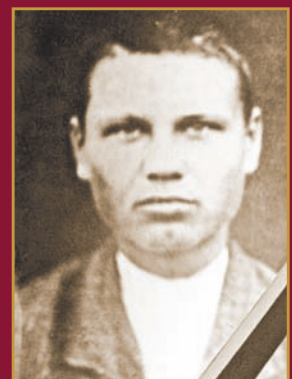
М. Н. Безверхній

І. П. Глушич

В. М. Панченко

Д. П. Саленко

М. С. Салако

З. Ф. Штицький

ВИПУСКНИКИ ПЕДІНСТИТУТУ ДОВОЄННИХ РОКІВ,
ЯКІ БРАЛИ УЧАСТЬ У БОЯХ ІЗ НІМЕЦЬКО-ФАШИСТСЬКИМИ ЗАГАРБНИКАМИ

І. М. Бублик

Г. Ф. Григоренко

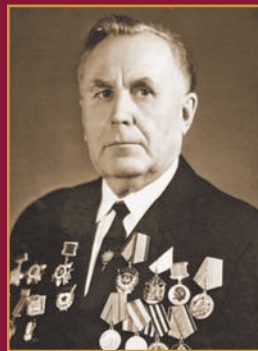
О. Ф. Дем'яненко

П. К. Мостовий

К. О. Руденко

М. В. Семиволос

М. П. Таран

К. О. Ходосов

Поступово поповнювався книжковий фонд інститутської бібліотеки. У 1945 р. він нараховував уже 100 тисяч томів. З другого семестру 1944/1945 навчального року в інституті діяв читальний зал на 40 робочих місць.

Матеріально-побутові умови студентів і викладачів у роки війни були важкими. Гуртожитки ще не відбудували. Продукти харчування одержували за продовольчими картками. Для поліпшення харчування студентів і викладачів було створено підсобне господарство. На площі в 10 гектарів висівали гречку, просо, садили картоплю. У 1944/1945 навчальному році при інституті було відкрито магазин. Цього ж навчаль-

ного року були відкриті майстерні з ремонту взуття та пошиву одягу.

1945 р. держава асигнувала на утримання інституту понад 5,5 млн. крб. Чотирьом студентам призначали іменні стипендії у розмірі 700 крб: студентці фізико-математичного факультету Л. М. Голіковій, студентці мовно-літературного факультету Н. П. Гнітій, студентці другого курсу природничого факультету Д. І. Левенгерц та студентці другого курсу фізико-математичного факультету Т. Р. Лень.

Потрібно було в найкоротший термін ліквідувати нестачу вчителів, адже за роки війни ці втрати були значними. Кількість учителів загальноосвітніх шкіл

*Група викладачів ПДПІ, нагороджених медаллю
«За перемогу над Німеччиною»*

*Викладачі інституту, нагороджені медаллю
«За доблестний труд в Великій Вітчизняній війні»*

Завідувач кафедри зоології М. І. Петрик зі студентами природничого факультету, 1945 р.

Студенти Полтавського педінституту – учасники Великої Вітчизняної війни, 1946 р.

у республіці в 1945 р. порівняно з довоєнним 1940 р. зменшилася з 251 тис. до 181 тис. Тому вже в перший післявоєнний навчальний рік у Полтавському педагогічному інституті збільшився набір майбутніх учителів. З 1 вересня 1946 р. в педагогічному інституті почав працювати історичний факультет, а в межах учительського інституту — природничо-географічний відділ.

У той період колектив педагогічних працівників помітно зріс. До роботи з лав Червоної армії повернулися кандидати наук Д. М. Мазуренко, М. П. Гардашник, старші викладачі І. Г. Чирко, П. К. Падалка, С. О. Березюк, А. П. Каришин та інші. 22 співробітники інституту було нагороджено медаллю «За доблестний труд в Великій Отчественной войне 1941–1945 гг.»

У перший післявоєнний рік сталася пам'ятна подія. 28 грудня 1946 р. Полтавському педагогічному інституту було присвоєне ім'я В. Г. Короленка. До речі, колектив інституту ще до війни звертався з клопотанням до уряду про увічнення таким чином видатного письменника,

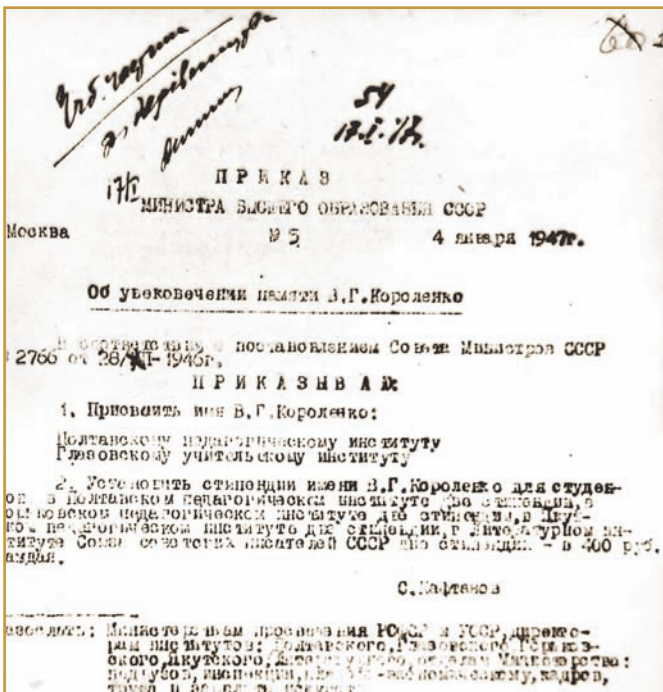
який прожив понад двадцять років у Полтаві й так багато зробив для освіти, духовного розвитку народу. Професорсько-викладацький склад інституту сприйняв урядову постанову як високу оцінку його роботи з підготовки кваліфікованих педагогів.

Тоді ж велика група викладачів — Ф. А. Редько, С. О. Данішев, С. П. Бабенко, М. І. Малич, І. Т. Чирко, П. К. Падалка, А. П. Каришин, Д. М. Мазуренко, Т. І. Марусенко, М. Ф. Гур'єв, З. П. Кушка, О. І. Чуругіна та П. Є. Сосін — уперше в історії педінституту була нагороджена значками «Відмінник народної освіти УРСР».

1947 р. упроваджують нові навчальні плани педагогічних ВНЗ, за якими здійснюють однопрофільну підготовку вчителів історії, української мови та літератури, російської мови і літератури, фізики, математики, природознавства, географії.

Однією з особливостей роботи заочних відділень педагогічних інститутів у повоєнні роки було збільшення набору майбутніх учителів із вищою освітою на базі вчительських інститутів. Учителі, які закінчили дворічні вчительські інститути, мали можливість здобути вищу педагогічну освіту шляхом заочного навчання за спеціальними навчальними планами. Це дозволило за короткий термін підготувати значну кількість учителів для середньої школи.

На початку 1945/1946 навчального року в інституті навчалось 875 студентів на стаціонарі й 1500 — на

Наказ міністра вищої освіти СРСР про присвоєння Полтавському педінституту імені В. Г. Короленка

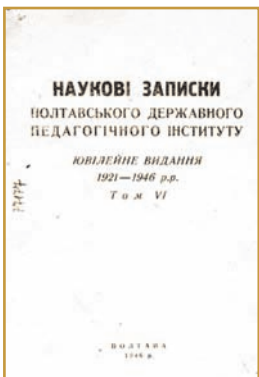

Заняття студентського наукового гуртка української літератури. Керівник — доцент Т. І. Марусенко, 1946 р.

Руїни приміщень педінституту, 1943 р.

заочному відділі. Поновилися на навчання багато студентів — учасників війни. Колишні фронтовики ставали здебільшого організаторами всієї роботи в академічних групах, на факультетах, керували громадськими організаціями інституту. Так, Г. О. Кононенко очолила комітет комсомолу, К. І. Крамаренко стала її заступником, В. Д. Онацький був головою профкому інституту. Активну участь у громадській роботі брали П. І. Калініченко, М. М. П'ятуха. У 1945/1946 навчальному році студентів-фронтовиків в інституті налічували 91, із них у педагогічному — 61, в учительському — 19, на підготовчому відділенні вчительського інституту — 11.

У 1946 р. відновлено випуск наукових записок Полтавського педінституту

У післявоєнні роки змінився склад студентів за статтю й віком. Наприкінці першого півріччя 1945/1946 навчального року з 865 студентів було 78 чоловіків і 787 жінок. Серед чоловіків переважали юнаки, які були учасниками війни й демобілізувалися з лав Радянської армії.

Студенти віком від 20 до 30 років формували переважну більшість (85,7%), це було наслідком насамперед кількарічної перерви в навчанні у зв'язку з війною. Студентів віком до 20 років, які прийшли зі школи або мали невелику перерву в навчанні, було лише 13,7%. За національним складом серед студентів переважали українці (95%). Росіян в інституті навчалось 2,4%, представників інших національностей — 2,6%.

Наприкінці 1949/1950 навчального року на історичному факультеті педагогічного інституту налічувалося 114 студентів, на філологічному — 220, на фізико-математичному — 142, на природничому — 106. На філологічному, фізико-математичному та природничо-географічному факультетах учительського інституту навчалось 213 студентів. У 1950 р. успішно склали державні іспити 124 випускники педагогічного та 85 випускників учительського інститутів.

Поступово зростає кількісний і якісний склад викладачів. У 1949/1950 навчальному році в інституті працював 101 викладач, зокрема один доктор і 17 кандидатів наук.

У повоєнні роки в Полтавському педінституті поновлювали й наукові дослідження. Наукову роботу з 53 тем здійснювали всі 17 інститутських кафедр. Так, кафедри історії СРСР, марксизму-ленінізму та української літератури опрацьовували комплексну тему «Полтавщина в роки Великої Вітчизняної

Старший викладач В. А. Савельєв із членами студентського наукового гуртка російської мови, 1946 р.

Декан природничого факультету А. П. Каришин проводить досліді в кабінеті хімії, 1946 р.

Будинки, у яких тимчасово розміщувався педінститут після визволення Полтави від німецько-фашистських окупантів

війни». У 1946 р. було поновлено випуск «Наукових записок Полтавського педінституту». Тоді вийшов друком шостий том цього видання. До нього ввійшла низка наукових статей із філології (І. Т. Чирко «В. Г. Короленко в боротьбі за реалізм», П. К. Падалка «Народна пісня в новелах С. Васильченка», Л. Л. Рогозін «До питання про прикладку»), біології (П. Є. Сосін «Матеріали до екології та географії губчастих грибів на Україні»), хімії (Т. М. Дашевський, А. П. Каришин, Д. М. Кустол «Синтез нафтоліду з нафталдегідної кислоти»), й кілька праць на методичні теми. Так, С. О. Данішев опублікував статтю «Використання художньої літератури у викладанні історії СРСР», доцент К. І. Швецов — «Деякі питання викладання аналітичної геометрії», З. П. Кушка — «Геометричні задачі для закріплення деяких геометричних понять і теорем».

У 1949 р. захистили кандидатські дисертації завідувач кафедри марксизму-ленінізму Д. В. Степанов, завідувач кафедри педагогіки Г. Г. Оплаканський, старший викладач кафедри хімії А. П. Каришин. До захисту подали кандидатські дисертації, а згодом і захистили їх викладач кафедри математики В. В. Ліхін, викладач кафедри української літератури Т. І. Марусенко, старший викладач кафедри російської літератури С. П. Пушніков.

На початку 50-х рр. інститут отримав невеликі приміщення для навчальної діяльності. 15 жовтня 1952 р. ввели в експлуатацію студентський гуртожиток (вул. Остроградського, 3). У 1955 р. було відбудовано й уведено в експлуатацію центральний навчальний корпус педінституту, у ньому розмістили лабораторії, навчальні кабінети та аудиторії. Це дало можливість повністю вивільнити й заселити гуртожиток.

Корисна площа навчальних приміщень зросла до 2336 кв. метрів. Тут розмістили 48 аудиторій, кабінетів та лабораторій, актовий зал, бібліотеку, читальний зал та інші приміщення. В інституті працювали лабораторії з фізики, радіо- та електротехніки, методики фізичного експерименту, фізіології людини, зоології, фізіології рослин, ботаніки, органічної хімії та якісного аналізу, неорганічної хімії, кількісного аналізу й фізикоїдної хімії, фотолaboratorія, астрономічна обсерваторія. Діяли кабінети педагогіки, мови, літератури, іноземної мови, музики, методики природознавства, математики, рослинництва, плодощовівництва. Курси з фізики та хімії читали в спеціально обладнаних аудиторіях. Практичне навчання студентів проводили в навчальних майстернях та автокласі. Кафедра основ виробництва мала верстати, автомашини, трактори, зернозбиральний комбайн. Для забезпечення підготовки вчителів музики

Старший викладач М. А. Крестинін проводить консультацію для студентів-практикантів у Карлівській середній школі № 1, 1949 р.

**ДИРЕКТОРИ ПОЛТАВСЬКОГО ПЕДІНСТИТУТУ
в перші повоєнні роки**

Ф. А. РЕДЬКО
(1944–1949)

І. Я. КИРСА
(1949–1952)

Д. С. НЕНЕНКО
(1952–1953)

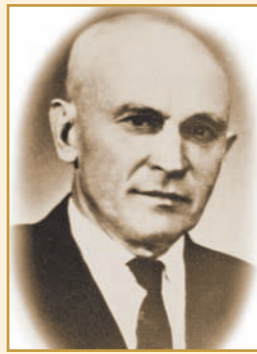
ВИКЛАДАЧІ ПДПІ
ПЕРШОГО ПОВОЄННОГО ДЕСЯТИЛІТТЯ

С. О. Березюк

Г. Н. Ворона

М. Ф. Гур'єв

О. Й. Данисько

С. О. Данішев

А. М. Дяченко

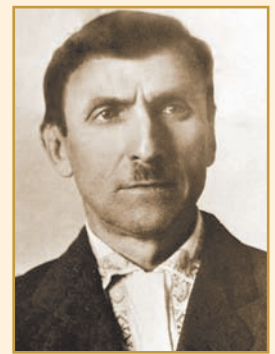
В. Г. Євтушенко

І. Д. Іваненко

М. Ф. Кривчанська

З. П. Гушка

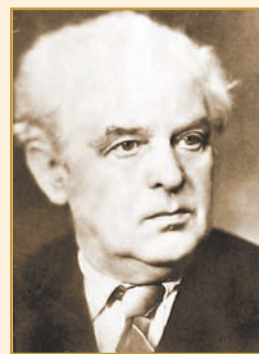
М. І. Малич

П. К. Падалка

С. П. Пушніков

П. Є. Сосін

Д. В. Степанов

І. Т. Чирко

М. Й. Чупрун

О. І. Чуругіна

Студенти педінституту на відбудові навчального корпусу № 1, 1954 р.

та співів (друга спеціальність) було придбано дев'ять фортепіано, дві скрипки, 19 баянів, 90 народних інструментів.

Повністю відновилася діяльність агробіостанції. Вона мала 5,25 га саду, теплицю, оранжерею, парники, постачала у школи, підприємства та установи саджанці цінних сортів, організовувала екскурсії для учнів.

До 1950/1951 навчального року в Полтавському педагогічному інституті працювали чотири факультети: філологічний (зі спеціальностями «російська мова та література», «українська мова і література»), історичний, фізико-математичний («фізика» і «математика»), природничий («біологія» та «хімія»). Наказом Міністерства освіти УРСР від 26 січня 1951 р. історичний факультет та факультет мови і літератури об'єднали в історико-філологічний факультет.

З 1 вересня 1955 р. до Полтавського інституту перевели студентів-філологів із Глухівського педінституту, а з 1 вересня 1956 р. — істориків із Ніжинського.

Перехід на загальне семирічне навчання в селах і десятирічне в містах викликав необхідність реорганізації вчительських інститутів. Студентів других і третіх курсів стаціонару й заочного відділення Полтавського учительського інституту перевели на відповідні курси педінституту. Останній випуск учительського інституту на стаціонарі відбувся в 1952 р., на заочному відділенні — у 1953 р.

Із 1956/1957 навчального року кілька педінститутів перейшли на підготовку спеціалістів широкого профілю зі збільшенням терміну навчання до п'яти років. У ВНЗ стали готувати вчителів таких спеціальностей: «українська мова, література та історія», «російська мова, література та історія», «математика, фізика та креслення», «фізика, основи виробництва та креслення», «біологія, основи сільськогосподарського виробництва та хімія». 1957 р. ввели новий для інституту профіль «російська мова, література та співи».

Зростав і контингент студентів педінституту. У 1957 р. число студентів зросло до 1372. На заочному відділенні кількість студентів зросла до 2657. Значно зросли й випуски вчителів. Протягом 1951–1958 рр. у ряди працівників освіти влилося 3726 випускників Полтавського педагогічного інституту і 652 — учительського.

Найкращим студентам, які поєднували відмінне навчання з активною участю у громадській роботі, призначали іменні стипендії. Наказом міністра освіти УРСР від 27 червня 1960 р. для студентів Полтавського педінституту було встановлено дві стипендії імені В. І. Леніна й одну стипендію імені В. Г. Короленка.

20 серпня 1956 р. ЦК КПРС і Рада Міністрів СРСР видали постанову «Про заходи щодо поліпшення підготовки та атестації наукових та педагогічних кадрів». Поповнення інститутів викладачами стали проводити

У 1955 р. завершено відбудову навчального корпусу № 1 на вул. Остроградського, 2

У 1957 і 1958 рр. у Полтаві відбулися міжвузівські наукові конференції викладачів історії педагогічних інститутів України

шляхом конкурсу. Уводилося періодичне (раз на п'ять років) переобрання на посади завідувача кафедри, професора, доцента, старшого викладача та асистента.

Протягом 50-х рр. захистили кандидатські дисертації понад 30 викладачів інституту. Серед них М. Ф. Гур'єв, С. О. Березюк, С. П. Пушніков, М. В. Семиволос, В. Я. Матвеева, М. Ф. Кривчанська, М. І. Малич, М. І. Різун, С. О. Данішев, В. Я. Савельєв, Л. Л. Рогозін, П. С. Дудик, В. В. Ліхін, Д. Д. Кузема, В. Г. Євтушенко, П. Ю. Кикоть, М. С. Ярошенко, О. Х. Соколовський та інші.

Своєрідним підсумком і презентацією наслідків наукової роботи викладачів стали щорічні підсумкові науково-теоретичні конференції, а також наукові сесії й конференції до ювілейних історичних дат. В інституті також проводили міжвишівські наукові конференції та сесії. Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка АН УРСР, Інститут мовознавства імені О. Потебні АН УРСР і Полтавський педінститут 10–11 грудня 1957 року провели наукову сесію з філологічних наук. У її роботі взяв участь академік О. І. Білецький.

У 1957–1958 рр. кафедра історії Полтавського педінституту провела міжвишівські конференції істориків педінститутів УРСР. У 1958 р. видали збірник «Доповіді та повідомлення міжвузівської конференції істориків педінститутів УРСР» (Вип. 1), у якому опубліковано частину доповідей, представлених на конференціях 1957 і 1958 рр.

*Н. Ю. ВОЙТЕНКО
(Гориславець)
Випускниця філологічного факультету 1954 р., вчитель української мови та літератури школи м. Одеси, Герой Соціалістичної Праці, 1978 р.*

*Е. О. СВЕРСТЮК
В'язничне фото, 1972 р.*

Основними науковими проблемами, які розробляли викладачі інституту, були соціально-економічна історія України ХХ ст. (І. М. Попик, М. І. Малич, П. М. Денисовець), історія Полтавщини (Г. І. Кулик, С. О. Данішев), методика викладання у школі, написання підручників і посібників для вищої й середньої школи та ін. Авторський колектив у складі П. К. Падалки, П. Ю. Кикоть, О. Й. Даниська і вчительки Г. К. Штепенко підготував підручник з української літератури для 8 класу; доцент Д. М. Мазуренко видав посібник «Задачі та вправи з теоретичної фізики» (1958); викладачі С. О. Березюк, В. Г. Баленко, Д. Д. Кузема — посібник для вчителів «Уроки з фізики в IX класі» (1956).

Починаючи з VII тому (1954 рік), «Наукові записки Полтавського педагогічного інституту» видають як тематичні. У томі вміщено статті викладачів природничого факультету.

У VIII томі (1955) уміщено наукові й методичні статті викладачів фізико-математичного факультету, у IX томі (1957) опубліковано науковий доробок викладачів кафедри марксизму-ленінізму, у X томі (1958) — статті методичного характеру, в XI томі (1959) викладено певні аспекти наукових досліджень, пов'язаних із виконанням кандидатських дисертацій.

Основною формою залучення студентів до наукової роботи були наукові гуртки. У другому семестрі 1950/1951 навчального року в інституті організовано студентське наукове товариство (СНТ), до якого входило понад 300 осіб. У 1951/1952 навчальному році вже працювало 23 наукових гуртки. Одним із найкращих

Група провідних викладачів педінституту, 1959 р.

Старший викладач С. О. Березук проводить лабораторне заняття з фізики, 1959 р.

Республіканська наукова конференція з проблем українського мовознавства у Полтаві. Виступає академік АН УРСР І. К. Білодід, 1962 р.

був гурток методики математики (керівник — старший викладач З. П. Кушка). В інституті щорічно відбувалися студентські наукові конференції та конкурси студентських наукових праць.

Наприкінці 50-х рр. у інституті налічували 26 наукових гуртків, які охоплювали 430 студентів. На правах рукопису було видано два випуски студентських наукових праць (серії природнича та мовознавча). Чимало студентів, які брали активну участь у роботі наукових гуртків, стали згодом кандидатами наук (В. І. Чирко, О. Л. Везомська, І. О. Дичко, Г. Р. Лисенко та інші).

Своїми здобутками завжди вирізнявся гурток української літератури. Творча молодь готувала випуски рукописних літературних стінних газет, улаштовувала вечори поезії, зустрічі з місцевими майстрами красномовного слова. Керівниками гуртка були не лише досвідчені професори й доценти, а й молоді, схильні до художньої творчості науковці. Серед них найперше слід назвати «шістдесятника» Євгена Сверстюка.

В архіві Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка зберігаєть-

ся особова справа Є. О. Сверстюка. Із написаної власноруч автобіографії довідуємось, що майбутній письменник «народився 13 грудня 1928 року в родині селянина-середняка в селі Сільце Горохівського району Волинської області». У 1947 р. вступив на філологічний факультет Львівського державного університету. У 1952 р. отримав диплом викладача української мови і літератури, логіки та психології. Рік пропрацював учителем у Почаївській, потім Богданівській середній школі на Тернопільщині. У 1953 р. вступив до аспірантури при Науково-дослідному інституті психології Міністерства освіти УРСР.

З жовтня 1956 р. працював асистентом кафедри української літератури Полтавського педінституту. Читав курси української літератури ХІХ ст. і методику викладання літератури. Керував студентським літературним гуртком. Але в лютому 1958 р., посеред навчального року, Сверстюка звільнили з роботи нібито за скороченням штатів.

Видатний письменник, літературознавець, публіцист, лауреат Державної премії імені Т. Г. Шевченка

Свято пісні у Полтаві. Диригент — викладач педінституту М.А. Фісун, 1959 р.

Євген Олександрович Сверстюк пригадує: «На початку шістдесятих я працював на кафедрі української літератури в Полтавському педагогічному інституті. І раптом мене було звільнено з роботи без мотивів. Я не знав, за віщо, і найгірше було те, що ректор М. В. Семиволос не хотів нічого навіть пояснити. Можливо, були натяки на КДБ, на дещо нерадянський характер моїх лекцій, а вже напевно — на мої вільні розмови про рівень інституту та його керівництва».

М. В. СЕМИВОЛОС
Ректор Полтавського
педінституту
(1953–1971)

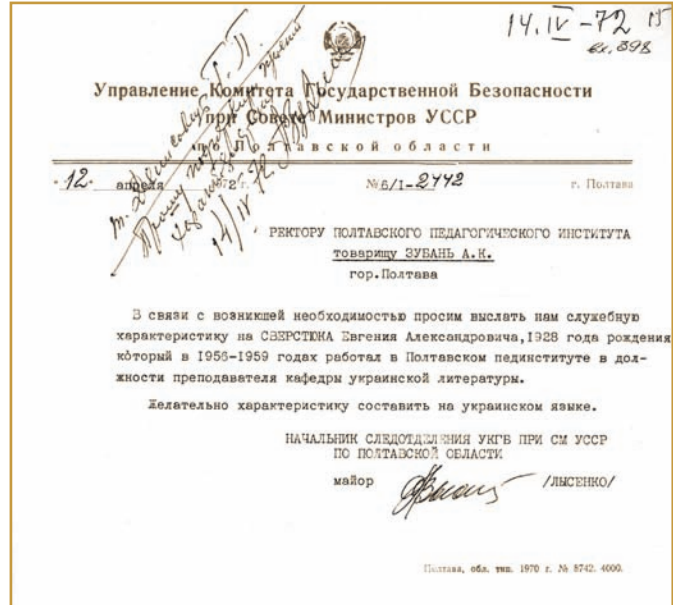
Є у справі й позитивна характеристика на Є. О. Сверстюка, підписана директором інституту М. В. Семиволосом і головою МК Д. М. Сидоровим, яку Сверстюк використав при влаштуванні на роботу в Київському університеті. Цей же документ ректорат педінституту направив у квітні 1972 р. Управлінню КДБ в Полтавській області у відповідь на запит про службову характеристику Сверстюка.

На початку 50-х рр. відбулася низка змін і перемішень у керівному складі педінституту. Директорами ВНЗ працювали І. Я. Кирса (1949–1952), Д. С. Нененко (1952–1953). У вересні 1953 р. наказом Міністра освіти УРСР ректором було призначено М. В. Семиволоса — випускника історико-філологічного факультету Полтавського ІСВ 30-х рр., офіцера-фронтовика, який очолював колектив педінституту протягом 18 років і зробив чимало корисного для поліпшення матеріально-технічної бази та вдосконалення навчально-виховного процесу.

Протягом 50-х рр. завідувачами кафедр працювали: кафедри марксизму-ленінізму — доцент Д. В. Степанов; історії — доцент Г. І. Кулик; української літератури — доцент П. К. Падалка; російської та зарубіжної літератури — доцент І. Т. Чирко, а з 1959 р. — кандидат філологічних наук О. К. Міщенко; російської мови — кандидат філологічних наук В. Я. Савельєв; української мови — старший викладач К. М. Кузьмич, доцент М. Ф. Кривчанська, а з 1958 р. — доцент П. С. Дудик; кафедри фізики — доцент Д. М. Мазуренко; математики — доцент М. Ф. Гур'єв; хімії — доцент А. П. Каришин; зоології — доцент М. І. Петрик; ботаніки — професор, доктор біологічних наук П. Є. Сосін; педагогіки — старший викладач І. І. Терещенко, а з 1956 р. — доцент В. П. Луцький; кафедри іноземних мов — старший викладач О. І. Чуругіна; кафедри фізвиховання — старший викладач П. Я. Пишний, музики і співів — старший викладач П. М. Горбенко.

Значну увагу приділяли у ВНЗ культурно-масовій роботі, зокрема художній самодіяльності. У 1950/1951 навчальному році в інституті працювало чотири гуртки художньої самодіяльності, учасниками яких були 186 студентів.

Особливо активізувалася художня самодіяльність в інституті напередодні Всесвітнього фестивалю моло-

Запит КДБ щодо службової характеристики
Є. О. Сверстюка

ді 1957 р. Підготовка до фестивалю проходила під гаслом зміцнення дружби народів. Зросла кількість учасників художньої самодіяльності. На міському огляді оркестр народних інструментів й окремі виконавці — Є. Колганов, Г. Гаркавченко, Л. Півень — посіли перші місця й були нагороджені дипломами I ст., хор і танцювальна група — дипломом II ст., драматичний колектив — III ст.

Серед найкращих виконавців республіканського огляду художньої самодіяльності педвишів 1957 р. були нагороджені грамотами Міністерства освіти УРСР та ЦК профспілки працівників освіти жіночий хоровий ансамбль педінституту (керівник Г. Д. Пукалова) й окремі виконавці. Чотирьом учасникам художньої самодіяльності інституту були надані путівки на VI Всесоюзний фестиваль молоді в Москві.

Усебічна підготовка майбутнього вчителя враховувала також поліпшення фізичної загартованості студентів, зміцнення їхнього здоров'я. Спортивні колективи інституту зазвичай брали участь у всіх міських та обласних змаганнях. Так, у 1952/1953 навчальному році жіноча й чоловіча команди інституту посіли перші місця в області з волейболу, легкої атлетики, а шахісти вибороли першість міста.

Значних успіхів у спортивній роботі досягли в 1957 р. Спортсмени інституту посіли перші місця в місті з легкої атлетики в естафеті, одержали кубок з волейболу, вибороли друге місце з баскетболу.

Наполеглива робота викладачів інституту була високо оцінена державою. За самовіддану працю з підготовки вчителів та активну громадсько-політичну роботу в 1953 р. професор П. Є. Сосін був нагороджений орденом Трудового Червоного Прапора, доцент П. К. Падалка, старший викладач О. І. Чуругіна — орденами «Знак Пошани», доценти А. П. Каришин, І. Т. Чирко, старші викладачі І. Г. Оплаканський, З. П. Кушка — медалями «За трудову доблесть», старші викладачі В. П. Березовський, Г. І. Каган, М. Ф. Кривчанська, В. Я. Матвеева — медалями «За трудову відзнаку».